

I 154371

Hyperion.

J. J. C. Bratman.

I.S.I.S.P.

~~271~~

BIBLIOTECA
HYPERION

~~C. O.
P. M. R.~~

~~Nr. 271~~

ION I. C. BRATIANU

— UN STUDIU POLITIC —

— EDIȚIA II-a —

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „GUTENBERG“. J. GOBL S-sori

20, STRADA PARIS, 20

1918

Prețul Un Leu

~~119 139/60~~

~~272~~

LIBRERIA
BIBLIOTECA
C. C.
P. M. R.
Nr. _____

ION I. C. BRATIANU

— UN STUDIU POLITIC —

— EDIȚIA II-a —

Ed 213380

~~119 434/62~~

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA „GÜTENBERG“. J. GOBL S-sori

20, STRADA PARIS, 20

1918

~~46/891~~

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA

BUCURESTI

COTA

I 154371

RC 210/
12

DT 258

B.C.U. Bucuresti

C20041074

PREFAȚĂ LA EDIȚIA II-a

Prima ediție a acestei broșuri a apărut pe vremea neutralității noastre ; cea de față apare după isprăvitul războiului mondial. Evenimente uriașe s'au produs de atunci în jurul nostru și la noi ; evenimente cari, în ce ne privesc, au fost provocate și în cea mai mare parte au fost presidate de d-l Ion I. C. Brătianu — și cu toate acestea n'am nimic de adăugat și nimic deschimbat la portretul d-sale. Aceasta provine fără îndoială de acolo că prezenta schiță e trasă în linii așa de generale în cât chiar evenimentele covârșitoare, pe cari le trăim azi, rămân amănunte cari n'au ce căuta în ea ; — dar provine mai cu seamă de acolo că fundamentul, care constituie caracteristica ființei politice a d-lui Ion I. C. Brătianu, formează însăși esența broșurei mele, și cum acest fundament politic nu s'a schimbat, nici paginile ce urmează n'au nevoie de vreo modificare.

În adevăr, am arătat că întreaga și nediscutata autoritate politică a d-lui Ion I. C. Brătianu purcede de-acolo că d-sa e șeful real al unei păтури sociale cu existență reală. D-l Ion I. C. Brătianu este conducătorul burgheziei noastre rurale, a clasei proprietărești, formată la noi după 1864, — și într'o țară agricolă aceasta este totul.

A fi cineva conducătorul nediscutat al singurei clase producătoare dintr'o țară, însemnează a fi în realitate conducătorul real al acelei țări, căci Statul — orice s'ar zice — s'a confundat totdeauna cu clasa producătoare din cuprinsul lui teritorial.

Rousseau, Grotius, Puffendorf, Henry Michel și atâția alți autori de drept și sociologi au încercat să dea o definiție Statului, fără însă a izbuti. În chip teoretic — teorie foarte depărtată de realitate — Statul ar fi guvernarea tuturor prin toți și spre binele tuturor. Aceasta e teoria. Realitatea este însă cu totul alta, ba chiar opusă ei, de aceea nici o definiție dată Statului n'a prins și nu s'a potrivit. Scriitorul, care s'a apropiat cel mai mult de realitate, pare a fi sociologul italian Vaccaro. El zice că «condițiunile de coexistență impuse de Stat, nu sunt cele cari ar trebui să existe pentru a asigura cea mai mare prosperitate cu putință asociaților, ci acele cari rezultă din acțiunea și reacțiunea oamenilor, la un moment istoric dat». Așa dar, la fiecare clipă istorică dată, condițiunile de coexistență se vor modifica, potrivit cu schimbările pe cari societățile omenești le încearcă în necurmata lor evoluție.

Rămâne acum de văzut cine dictează aceste condițiuni de coexistență. «Pactul social», ca să ne exprimăm în felul lui Rousseau, îl dictează, în orice societate, *clasa realmente producătoare a acelei societăți*. E de altfel foarte firesc lucru ca pătura socială, care asigură *existența* unei societăți, să dicteze și felul acestei existențe, — coexistența. În Veacul de mijloc, când industrie și comerț nu existau și când toată producția se reducea la puțină agricultură de care era atunci nevoie, condițiunile de

coexistență erau dictate de aristocrația feodală. În pragul timpurilor moderne, când grație aurului Americii, vechiul continent se comercializează, burghezia negustorească înlătură nobilimea și impune ea condițiile de coexistență. Mai târziu, când apusul Europei se transformă din comercial în industrial, burghezia comercială e înlăturată de cea industrială, iar în timpurile și mai noi, când industria mare e subordonată marelui financiar, fabricantul e înlăturat de bancher, care — mai cu seamă dela Robert Peel și Samuel Lloyd încoace — domină întreaga lume civilizată.

* * *

Țara noastră e o țară capitalistă-agricolă. De aceia condițiunile de coexistență sunt dictate la noi de pătura capitalistă-agrară — de proprietarii cei noi de pământ — cu excluderea proprietarilor conservatori, cari au ignorat și au dușmănit totdeauna capitalul, reprezentat prin instituțiunile de credit și circulație, și s'au încăpățânat să rămână, la noi ca și aiurea, o clasă feodal-agrariană.

Or, proprietarii cei noi, ridicați de Ion C. Brătianu, sunt grupați toți sub flamurile partidului liberal, iar șef al acestui partid e d-l Ion I. C. Brătianu, d-sa e deci cel mai indicat să dicteze la noi mijloacele de coexistență, care, în limbajiu politic, se chiamă diriguirea treburilor publice. Iată prin urmare de ce a guvernat totdeauna în chip real această țară; iată dar de ce d-sa a putut declara războiul în 1916, fără ca cineva să se mire sau să poată spune că nu șeful liberalilor era persoana politică cea mai indicată pentru aceasta și de ce în chip firesc tot d-sa e ace'la, care e indicat să

preșadă la unirea tuturor țărilor locuite de români, întru cât unirea de azi nu e decât continuarea procesului început la 1854 și care se datorează tot elementelor înaintate de atunci și grupate mai apoi sub egida liberală ; și de ce tot d-sa a fost acela, care a realizat reforma electorală și cea agrară — întru cât d-l Ion I. C. Brătianu, ca șef al păturei noastre producătoare, era singurul în drept să găsească folositor formulei noastre de coexistență ca pătura rurală să capete pământ și drept de vot. De aceea, de altfel, reformele au și fost puse de d-sa pe chestie de utilitate națională.

Dar toate acestea — încă odată — sunt fapte, și oricât de mari și de covârșitoare ar fi ele nu sunt de cât amănunte menite numai să illustreze teoria, ce se găsește expusă în mod abstract în paginile ce urmează, — iată prin urmare de ce, dând la lumină ediția de față, n'am simțit trebuința de a introduce în ea vreo modificare, deși dela apariția primei edițiuni, d-l Ion I. C. Brătianu a săvârșit fapte cari întrec, fără îndoială, prin strălucire și însemnătate, tot ce a făcut d-sa până acum.

15 Noembrie 1918, București.

ION I. C. BRĂTIANU

— UN STUDIU POLITIC —

Fără îndoială că dacă d-l Ion I. C. Brătianu nu se năştea fiul lui Ion C. Brătianu, n'ar fi ajuns sfetnic al Tronului la vârsta legiuită abia atinsă şi mai cu seamă n'ar fi prezidat un consiliu de miniştrii atât de timpuriu, precum, fără îndoială, nici şef al partidului liberal nu era la anii când alţii sunt încă în goană după un portofoliu ministerial.

Dar, iarăşi, nu-i mai puţin adevărat că dacă d-l Ion I. C. Brătianu nu avea realele însuşiri de cari a dat atât de repetate dovezi, nu s'ar fi putut menţine cu autoritate neştirbită

în situația pe care i-a hărăzit-o leagănul în așa hotărâtoare măsură, căci dacă nașterea singură ajunge pentru menținerea unui titlu ereditar de nobleță platonice, apoi ea e absolut neîndestulătoare atunci când e vorba de păstrarea unui loc de luptă zilnică, cum e acela de conducător al unui partid politic.

Mai sunt statui în București, și mulți din scoborătorii lor au trebuit să reîntre repede în rânduri; alții nici n'au ieșit din ele, — de aceia, de altfel, au început a se ivi și la noi atâtea nume mari în slujbe mici...

Neapărat, averea, numele, nașterea și câteodată simpla întâmplare ajută pe unii să se ridice la situațiuni chiar nemeritate, dar când e vorba să se mențină în ele, titlurile lor sunt revizuite cu migăleală, meritele lor sunt trecute printr'o sită, cu atât mai deasă cu cât locul în care sunt surprinși e mai de văză, mai de răspundere, — și

d-l Ion I. C. Brătianu nu numai că s'a menținut în șefia partidului liberal, dar încă s'a mărit, a crescut în ea.

Carierea politică a d-lui Ion I. C. Brătianu înfățișează unul din acele cazuri rare și fericite, când natura a fost ajutată.

Și reușita era de prevăzut, căci dintre toți bărbații noștri politici — afară doar de d-l Petre P. Carp — d-l Ion I. C. Brătianu e singurul, care a fost crescut în arta de a guverna. E singurul, care a primit o educație anume în vederea rolului, la care se știa că va fi chemat mai târziu; pe când mai toți ceilalți datorează situația lor politică succeselor de barou. Și de la Palatul de Justiție se vine totdeauna în guvern cu un bagaj greu și de așa natură că trebuie tănuț sub șapte lacăte și ascuns ca o rușine în familie. Sunt, în mai toate cazurile, litigii cari n'au putut fi hotărâte definitiv în clipele

fericitului eveniment, și cum decretul de numire nu îngăduie pledarea lor mai departe în public, încep adesea acele pledoarii mute și lăturalnice, care contrastează în chip atât de costisitor, pentru adversar, cu principiul separațiunii celor trei puteri în Stat. Apoi, se mai aduc de la Palatul de Justiție, o serie de prietenii, care mai bine rămâneau acolo; un stoc de afaceri în curs sau, ceiace e și mai grav, numai în perspectivă, care n'au nimic comun cu binele obștesc și din pricina cărora răposatul Dimitrie A. Sturdza începuse să vadă în barou o zidire diavolicească, iar în persoana unuia din cei mai iluștrii ai noștri avocați, pe însuși Necuratul, — pe Belzebut. De la Palatul de Justiție se mai vine cu o mentalitate și cu unele apucături, pe care, numai fericiții care n'au pledat nici odată, se pot lăuda că nu le au — și d-l Ion I. C. Brătianu e inginer...

De aceia în preajma d-sale nu rotesc, ca în jurul unui lampion cu arc voltaic vara, acele roiuri sinistre de fluturași ușurei, buni la orice, ajunși adesea la o vârstă venerabilă, dar cari totuși ar voi să pară vecinic tineri, pentrucă meseria de «secretar» — singura pe care o pot mărturisi fără urmările plictisitoare ale unei acțiuni publice, imediat deschisă — presupune totdeauna un băețandru cu diploma caldă, proaspăt scăpat de pe băncile Universității. Și tot de-aceia, vorbind despre d-l Ion I. C. Brătianu, nu se pot întrebuița cuvinte de obârșie turcească sau franceză, cum e de pildă «hatâr» sau «anturaj», și asta nu doar pentrucă d-sa ar fi lipsit de prieteni cu trecere sau de sfătuitori ascultați, ci pentrucă a știut să și-i aleagă, grație creșterei primite, pentrucă a putut să-i selecționeze cu asprime, datorită situației moștenite

care l'a cruțat de multe contacturi și de unele prietenii, cari au făcut altora atâta rău. Și dacă în preajma d-lui Ion I. C. Brătianu nu se vorbește de hătâr, apoi nu pentrucă i-ar fi străin sau pentrucă nu l'ar pricepe ca de pildă d-l Petre P. Carp sau nu l'ar admite, ca fratele d-sale, d-l Vintilă Brătianu. D-l Ion I. C. Brătianu e prea realist și știe foarte bine că într'o țară ca a noastră, centralizată până la congestie, hătârul e atenuarea firească și indispensabilă a legilor prea rigide și prea formaliste, încăpute pe deasupra și pe mâini rele; că în starea de lucruri dela noi, hătârul e arma de guvernare cea mai eficăce. De aceia sub oblăduirea d-lui Ion I. C. Brătianu și la spatele d-sale, hătârul nu se speculează; la liberali nu se câștigă bani cu el, — cu dânsul se moamește sau cel mult se terorizează.

Sub regimul liberal, hătârul funcționează în chip normal și adecvat

întocmai scopului înalt de guvernare la care îl destină mecanismul prea greoi al Statului nostru și de aceea nici nu-l simte cineva, așa cum omul sănătos nu-și simte funcția rinichiului.

Așa se explică de ce sub d-l Ion I. C. Brătianu guvernările au fost totdeauna vădit mai cinstite, dar mult mai autoritare și mai aspre, — aproape polițiste.

Adevărul e că d-l Ion I. C. Brătianu pare născut primogenitura unui lord englez, educat și pregătit în vederea portofoliului internelor sub un George al III-lea, sau destinat administrației unei importante colonii, în fruntea căreia dreptatea, asprimea, cinstea personală și simțul de stoarcere pentru Londra trebuiesc să se îmbine în mod așa de fericit și să se împletească în chip așa de armonnic încât cu cea mai mică și cu cea mai puțin simțită apăsare pentru indigeni să se tragă cât mai multe fo-

loase pentru o metropolă vecinic însetată, totdeauna flămândă.

Prietenii d-lui Take Ionescu pretind că dacă se năştea englez ar fi ajuns premier la Londra. Poate că da, poate că nu, — d-l Ion I. C. Brătianu însă ajungea sigur vice-rege al Indiilor. Căci fără acele însuşiri, brutal bărbăteşti, dar absolut necesare unui vice-rege vecinic încruntat, d-l Ion I. C. Brătianu ar fi plâns alături de răposatul Dimitrie A. Sturdza şi de d-l Take Ionescu, în Camera dela 1907 şi n'ar fi fost în stare să procedeze, cu acea străşnicie de dictator mâniat, la înăbuşirea răscoalelor ţărănimii, al cărei sânge, din belşug vărsat, cade, parte asupra acelor cari n'au ştiut trage la vreme brazdă de încercuire ariei în flăcări, ca focul să nu se întindă la tot lanul; parte din el a fost spălat şi a slujit drept preţ de răscumpărare al reformelor, făgăduite înainte de repre-

siune, înfăptuite după ea, dar cari au fost hărăzite sătenilor nu atât pentru că ridicaseră topoarele cât mai cu seamă pentru că răscoala lor a fost înecată în atâta sânge.

* * *

Un diplomat în retragere, căruia nu îi se conferă, în clipele demiterii, cea mai înaltă decorație, poate fi socotit ca un om pierdut, ca un slujbaș aproape destituit.

La 1907, imediat după potolirea răscoalelor, d-l Ion I. C. Brătianu se afla exact în aceeași situație. Ii trebuia aprobarea unanimă a tuturor acelorora, în numele cărora pornise represiunea și simțea instinctiv trebuința unui consimțământ *ex post facto* din partea acelorora, al căror avut l'a apărat împotriva țărănimii răsculate — și aprobarea lor a venit în straiul pactului, formal încheiat, ca să nu se mai vorbească despre represiune;

iar atunci când pătura noastră suprapusă, uitându-și cele mai elementare interese de clasă, era gata să redeschidă o rană, care sângerase nu din pofta d-lui Ion I. C. Brătianu, ci exclusiv din vina străvechilor ei păcate, însuși regele Carol s'a văzut nevoit să intervină ca cel puțin această supremă învoială a păturii noastre conducătoare să rămână neștirbită.

Neapărat, s'au găsit unii, cari ne participând la guvernarea țării și nefăcând parte din partidele constituite, să nu se simtă legați de această învoială și au putut formula rezerve asupra felului în care s'a executat represiunea.

Acestora le-a fost sacrificat d-l general Al. Averescu.

Ca executor al represiunii, d-l general Averescu avea deschise înaintea d-sale două alternative de o potrivă de categorice: sau ieșea din represiune dictator, sau avea dato-

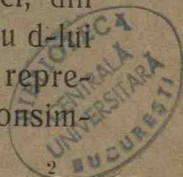
ria să se întoarcă imediat la cazarmă. N'a fost în stare să îndeplinească întâia și nu s'a putut resemna la a doua alternativă, — de aceea a fost pur și simplu scos din guvern și din senat, și încazarmat aproape cu sila.

Interpelarea d-lui Alexandru Marghiloman a venit atunci ca un simplu accident întru grăbirea unui destin, care s'ar fi împlinit și fără d-sa. Soarta d-lui general Averescu o hotărâse cu mult înainte însăși logica implacabilă a lucrurilor; iar rezultatul interpelării d-lui Alexandru Marghiloman a putut veni atât de repede, numai pentru că el atârna de mult, ca o fatalitate de neînlăturat, de-asupra capului aceluia, care, neputându-se face temut, n'a voit să înțeleagă că devenise supărător.

Dar dacă adversarii politici, din aceeași pătură socială, datorau d-lui Ion I. C. Brătianu aprobarea reuniunii și tăcerea de care au consim-

C2004/1074

47434

țit, în cele din urmă, s'o încingă în jurul ei, apoi prietenii d-sale, din acelaș partid, îi datorau ceva mai mult, — îi datorau o răsplată.

Ea a venit sub forma șefiei partidului liberal.

Șefia aceasta a fost, pentru d-l Ion I. C. Brătianu, decorația diplomatului...

* * *

În dreaptă logică socială d-l Ion I. C. Brătianu poate fi socotit șef de fapt al liberalilor din chiar ziua constituirii cabinetului din Martie 1907. Prin însuși faptul că răposatul Dimitrie A. Sturdza i-a cedat portofoliul internelor atât de important în clipele acelea excepțional de grave, aruncase pe umerii d-lui Ion I. C. Brătianu toată greutatea și întreaga răspundere a acelei teribile guvernări — onoarea ei a venit de la sine, și odată cu ea și demnitatea de șef.

Represiunea a fost, așa dar, făp-

tul decisiv, care a determinat sau poate care a grăbit numai cariera politică în mare a d-lui Ion I. C. Brătianu.

Și să nu se creadă că exagerăm.

De când istoria pomenește de existența acestor două țări, niciodată clasa lor avută n'a trecut prin încercare mai grea și mai cumplită ca cea din Martie 1907. Faptul grav de atunci e că țărănimea n'a făcut o revoluție propriu zisă, cu țintă dinainte știută, care, odată atinsă, să pună capăt prăpădului deslănțuit. Sătenii n'au încercat atunci să răstoarne ordinea socială consfințită și nu năzuiau să primenească pătura conducătoare a țării, care păcătuisese totuși greu față de dânșii, precum, de asemenea, nu râvneau să-i ia locul, deși împotriva oblăduirii ei își ridicaseră topoarele și împotriva ei își îndreptaseră pârjolul.

Țăranii porniseră răscoala lor în

gol, peste câmpiile încă albite de zăpadă, cu mânia în suflet, cu nebunia răsvrătirii sub țeasta înfierbântată, cu besna nopții înaintea ochilor, ieșiți sălbatec din orbite; — a fost o rătăcire, o nebunie, o deslănțuire înspăimântătoare, groaznică, sălbatecă, absurdă, fără scop și fără țintă, fără judecată și fără conducere, fără cruțare pentru averi și fără îndurare pentru oameni, pornită în neștire, cu fatalitatea oarbă și distrugătoare a valurilor mării, însălbătăcite sub biciul mânios și aspru al vântului de miază noapte.

Dezastrul era să fie înspăimântător. Așa furtună, deslănțuită din senin, nu se răzbună dela sine. Ea sdrobește tot ce i se ivește în drum sau trebuie sdrobită fără întârziere.

S'a găsit omul, care s'o sfărame, care să pregătească stăvilarele în grabă și să pună la vreme opreală hotărâtă și tare noianului svâcnit din

matcă, scăpat sălbatec din lanțurile firei, — și e lucru de sine înțeles ca omul acesta să fi bine-meritat dela toți aceia, pe cari i-a mântuit și cărora le-a scăpat avutul — și nu-i prin urmare lucru surprinzător ca d l Ion I. C. Brătianu, ieșit din represiune, să fi fost ridicat de acești oameni în fruntea lor, să i se fi dat șefia partidului liberal, dacă nu chiar ca o răsplătire, apoi cel puțin ca un semn de încredere, ca o dovadă de aprobare din partea acelora, cărora le-a dăruit puțința să mai guverneze această țară și după 1907.

Menenius Agrippa Lanatus a făcut mai puțin decât d-l Ion I. C. Brătianu. El a povestit doar pe Aventin o istorioară naivă plebei, numai supărată, și pentru atâta lucru a fost zeifiicat de patricienii cămătari ai Romei și a murit bărbat consular.

Neapărat, și fără răscoale d-l Ion I. C. Brătianu ar fi ajuns șef al liberalilor. Evenimentele tragice dela 1907 au grăbit numai o soluție de mult întrevăzută. Represiunea a avut însă marele dar să vădească întregului partid liberal că d-l Ion I. C. Brătianu nu e numai moștenitorul unui nume ilustrat de un înaintaș mare, dar că posedă și acea însușire absolut necesară, indispensabilă aceluia, care râvnește la conducerea partidului liberal, represiunea a dovedit că fiul lui Ion C. Brătianu e, înainte de toate, om autoritar. Și partidul liberal are încă neapărată nevoie de un șef cu asemenea însușire. Mersul lui înainte, strâns împletit cu însăși propășirea țării, cere la cârma lui o mână în acelaș timp de tăria oțelului și de greutatea plumbului. In asta doar și nu în principii stă toată deosebirea dintre cele două partide de guvernământ dela noi.

Însăși logica lucrurilor și toate legile progresului cer ca anarhiei conservatoare să îi se opună disciplina tare și oarbă a unui organism politic advers tare, — a partidului liberal.

Ce-ar fi devenit, în adevăr, această țară dacă ambele ei partide istorice ar fi prezentat aspectul desolant, pe care ni-l înfățișează conservatorii și dacă nici unul din ele n'ar fi fost în stare să se mențină la cârmă nici măcar o legislatură completă ?

Pentru ca Ion C. Brătianu să poată așeza edificiul nostru social pe temelii trainice, i-a trebuit o guvernare neîntreruptă de doui-spre-zece ani. Greul odată făcut, era firesc lucru ca guvernările să fie în deobște mai scurte și, în adevăr, dela 1895 încoace n'am mai avut un regim de peste patru ani. De aici însă și până la acele guvernări scurte, agitate, sterpe și totdeauna încheiate cu o

răsturnare de șef, ale conservatorilor, e cale lungă,— și partidul liberal n'a bătut asemenea cale.

Echilibrul firesc al forțelor a cerut această antiteză în conducerea, în tactica și în sistemul de guvernare al celor două partide istorice dela noi.

În Veacul de mijloc, de pildă, imperiul, deși ereditar, nu s'a putut menține în aceeași casă domnitoare. Sceptrul imperial a trecut din Italia în Franța, din Franța în Germania și din Germania în Austria. Pricina acestei strămutări a emblemei puterii temporale stă în aceia că reprezentantul puterii spirituale, Papa, nu era ereditar. La fiecare alegere de Papă mare, se cerea și un împărat mare. Suveranul, în stare să țină piept papalității, se ridica de asupra celorlalți și primea, prin chiar acest fapt, coroana imperială. Numai așa s'a putut, mai întâi menține echilibrul în-

tre puterea bisericească și cea temporală, și mai apoi a putut învinge puterea lumească negațiunea creștină și scoate Europa din besna medievală.

Precum legile naturei nu permit vidul, tot așa legile sociale nu îngăduesc disechilibrul. De aceea disciplina de fier a liberaților a venit, cu fatalitate aproape organică, să compenseze, să atenueze și să se opună anarhiei albe, destrăbălării de partid a conservatorilor.

Faptul că partea cea bună a căzut în lotul liberal, nu se datorează numai întâmplării; precum nu e simplă întâmplare că din frământările medievale a ieșit biruitor spiritul cel nou, reprezentat prin puterea lumească.

Disciplina oarbă și tare a partidului liberal a fost cerută și de logica lucrurilor, și de rolul social, pe care trebuia să-l îndeplinească acest par-

tid și de toate legile progresului, cari au hotărît mersul înainte al acestei țări.

Liberalii au fost aceia cari au stat în fruntea curentului celui nou, care a preschimbat aceste două țări, din alcătuiți feodale într'un regat unitar, cu organizație capitalistă. Boerimea noastră a avut un rol absolut pasiv în tot cursul acestui uriaș proces de primenire. Stăpână de fapt pe pământul țării și deci și pe țară, ea s'a mărginit doar să se opună — și încă fără succes — vremurilor ce veneau.

Lupta la câmp deschis au dus-o, prin urmare, liberalii, — și cine luptă are nevoie neapărată de disciplină și de un comandant cu puteri mari. De aici acea admirabilă organizație de partid la liberali și acea destrăbălare anarhică la conservatori.

Și lupta nu-i încă isprăvită.

Statistica repartiției proprietății noastre rurale stă dovadă că partidul

liberal e departe de-a-și fi îndeplinit întreaga lui misiune socială.

Afară de aceasta, să nu se uite că în țara românească revoluția burghezo-liberală s'a făcut de sus în jos și că burghezia a căpătat egalitatea juridică, garantată pe Constituție, înainte de a fi avut superioritatea de fapt, pe care o aveau în apus toate burgheziile în clipa emancipării lor politice. Partidul liberal a avut, așa dar, sarcina să procure burgheziei superioritatea de fapt, fără de care egalitatea de drept îi este absolut nefolositoare.

Strigătul «îmbogăți-ți-vă», atribuit lui Ion C. Brătianu și scos sigur de Guizot în Franța, este în realitate strigătul și sfatul tuturor conducătorilor burgheziei de pretutindeni; este strigătul și sfatul pe care burghezia de pretutindeni l'a urmat cu sfințenie și l'a executat întocmai.

De-aceia liberalii sunt încă în plină

luptă la noi, și în luptă fiind ei au încă nevoie de disciplina aceia de mânăstire medievală și de un șef cu puteri dictatoriale.

Întâmplările de la 1907 au dovedit că d-l Ion I. C. Brătianu, pe lângă că e fiul lui Ion C. Brătianu, mai este și omul autoritar de care partidul liberal are încă nevoie în fruntea lui. De aceia represiunea a putut grăbi soluția șefiei liberale, care, altfel, ar fi fost sigur amânată până în ziua morții lui Dimitrie A. Sturdza.

* * *

Știu, există și o altă teorie, care pretinde să explice disciplina liberală.

În această părere, tăria partidului liberal și autoritatea despotică a șefului său, s'ar datora împrejurării că direcția partidului a reușit să acapareze băncile și creditele, cu ajutorul cărora partizanii sunt momiți, tero-

rizați și ținuți sub ascultare de cazarmă.

Neapărat, aparențele sunt în favoarea acestei explicațiuni. De altfel numai așa a putut ea naște în capul născocitorilor ei și a putut apoi trece ca un adevăr necontestat și aproape de sine înțeles, în polemicile curente de presă ca și în discuțiile Parlamentului.

Ba ceva mai mult, autoritatea de șef a d-lui Ion I. C. Brătianu a fost și ea atribuită aceleiași pricini, iar împrejurarea că d-sa a fost totdeauna în legături strânse cu un vechiu prieten al părintelui său, cu răposatul Eugeniu Carada, a venit să întărească și mai mult această părere.

Realitatea e, însă, cu totul alta; iar dovada cea mai bună ca șefia liberală e o demnitate prin chiar natura ei despotică, cum a fost de pildă cea de Țar în Rusia, ne-o oferă cazul răposatului Dimitrie A. Sturdza. El n-a făcut

parte din ceiace d-l Nicolae Fleva a numit «oculta»; ba ceva mai mult, defunctul Eugeniu Carada, sufletul și multă vreme conducătorul de fapt al tuturor așezămintelor financiare patronate de liberali, îi era potrivnic — și cu toate acestea, până în clipele retragerii lui, Dimitrie A. Sturdza a exercitat șefia partidului liberal cu strășnicie și cu puterile absolute ale unui satrap asiatic, și nu i-a lipsit nici autoritatea și nici supunerea și ascultarea de care s'a bucurat, în vremurile lui cele mai bune, Ion C. Brătianu și de care se bucură azi fiul acestuia.

Că băncile și creditele contribuesc la menținerea disciplinei liberale, e în afară de orice îndoială. Dar asta nu prin faptul existenței lor, ci exclusiv din pricina rolului social pe care ele sunt chemate să-l joace în ridicarea burgheziei noastre agrare.

În adevăr, am văzut că spre deose-

bire de țările apusului, burghezia a căpătat la noi egalitatea de drept înaintea de-a fi avut superioritatea de fapt. Partidul liberal, care îi dăduse pe cea dintâi, avea neapărata datorie să i-o procure și pe cea de-a doua; — avea datoria să îmbogățească burghezia și să-i dea astfel puțința să-și îndeplinească rolul, pe care ea în chip firesc îl are în orice alcătuire capitalistă.

Or, instrumentul cel mai potrivit, pârghia cea mai eficăce pentru ridicarea burgheziei, erau tocmai băncile și creditele. Partidul liberal n'a întârziat să le fundeze, cum era de altfel și de datoria lui s'o facă și cum au făcut-o la rândul lor partidele liberale de pretutindeni.

Precum viețuitoarele trăesc prin oxigen, tot așa burghezia trăește prin capital. Pământul singur și metalele prețioase nu-i sunt îndestulătoare. Ea are nevoie de combinațiuni de credit

cari să mărească și să multiplice, chiar în chip artificial, bogățiile. De-aici născocirea hârtiilor de valoare și a biletului de bancă.

Burghezia noastră a avut și ea nevoie de aceste uriașe instrumente de înavuțire repede și lesnicioasă. Reprezentantul ei politic, partidul liberal, i le-a pus la dispoziție sub forma scrisurilor funciare cu acoperire imobiliară și a bancnotelor cu acoperire metalică. Ele au licifiat pământul și l'au aruncat pe al doilea plan ca importanță și ca obiect direct de speculațiune; ele au contribuit în măsură hotărâtoare la prăvălirea vechei clase boerești și la deplasarea și fărâmițarea proprietăților uriașe ale Regu'amentului organic, în latifundii și moșii de Credit rural, enorme încă, dar totuși mult reduse față de ceiace erau.

Băncile acestea, pentru cari liberalii au fost atât de aspru criticați și

împotriva cărora s'au ridicat atâtea blesteme de către toți aceia cari și-au pierdut moșiile din pricina lor, nu puteau fi înființate decât de liberali, pentrucă au fost făcute contra intereselor boerimei și împotriva voinței ei. Asta e pricina pentru care partidul conservator nu-i amestecat și nici nu putea să aibă amestec în vre-unul din așezămintele acestea, destinate exclusiv burgheziei. Și să nu se creadă că-i o simplă întâmplare că tocmai d-l Nicolae Filipescu, reprezentantul cel mai proeminent al boerimei noastre autochtone, a fost acela care a afirmat despre Banca Națională că e «cea mai vastă excrocherie a secolului al XIX-lea». Acesta e gândul ascuns și părerea nemărturisită a întregii noastre protipendade, despre băncile și creditele liberale.

Și lucrul e explicabil.

Boerimea noastră feodală e amo-

rezată de pământ, pentru că solul i a dat totdeauna bogăția, numele și puterea. Pentru dânsa *res mobilis* e, ca și în Evul mediu, tot *res vilis*, de oarece bunurile mișcătoare se pot înmulți ori cât și mai cu seamă pot îmbogăți pe oricine, — chiar pe nevoeri. De altfel, asta și e, în ochii boerilor, crima cea mare a liberalilor. Ei eu fost aceia, cari au ridicat la ranguri și averi mulțimea aceia de oameni noi cu nume necunoscute, cari au ajuns să conducă și guverneze această țară, cu tendința de excludere a clasei stăpânitoare de ieri. De-aici și ura aceia profundă și frica aproape superstițioasă a păturei noastre boerești, de băncile și creditele patronate de liberali.

La opera aceasta negativă și atât de scump plătită, vechea noastră clasă proprietărească a isbutit să-și alătore ura și invidia celor de jos, geloși de îmbogățirea atât de repede și așa de ușoară a burgheziei.

Starea aceasta de spirit, atmosfera aceasta de suspiciune, de ură și de gelozie, în chip artificial create, au făcut ca un om întru toate admirabil, cu puterea de muncă, cu priceperea, de cinstea și de sobrietatea unui Eugeniu Carada, să fie silit să ducă o viață subterană de anahoret, să nu poată ajunge la nici o demnitate în Stat, unde ar fi fost totuși atât de necesar, și să fie socotit aproape ca un falsificator de monetă.

Băncile și creditele liberale au fost înființate, așa dar, nu în interes de partid, cum în deobște se pretinde, ci exclusiv în interes de clasă, — în interesul clasei noastre burgheze, agrare.

Că s'a abuzat une-ori și s'a confundat adesea, de către conducătorii liberali ai băncilor, interesul de clasă cu cel de partid, — cine o va putea nega? Abuzul e doar parte nedeslipită de natura omenească, și apoi nu toate abuzurile dau rezultate rele.

Așa, natura a dat omului ochi și urechi, ca să se orienteze în viață și omul, abuzând de ele, și-a creat arta și muzica. Există cineva, care să regrete acest abuz caracterizat? Sau găsit-u-s'a până acum vre-un om de știință destul de neghiob, care să-și bată capul să născocească leacul cu care să vindece scoicile de boala de-a face mărgăritare?

Imprejurările sociale au dat pe mâna liberalilor — reprezentanți ai burgheziei — băncile și creditele menite să ajute la ridicarea materială a burgheziei, liberalii, să admitem că au abuzat de ele și au lucrat în așa fel încât aceste așezăminte, în loc să slujească numai la ridicarea bănească a clasei noastre burgheze, să contribuie și la înălțarea ei socială și politică, impunându-i acea disciplină oarbă de partid. Se poate cineva plânge de acest abuz?

Fără acest abuz, adică fără disci-

plina aceia de fier a cluburilor liberale, burghezia noastră n'ar fi fost în stare să se prezinte în rânduri așa de regulate și atât de compacte și sigur, n'ar fi putut guverna această țară de atâtea ori și n'ar fi putut deci contribui în măsură atât de largă la ridicarea și propășirea ei, — propășirea aceasta a țării e mărgăritarul produs de boala fericită a scoicii liberale...

Orice s'ar zice și ori cât s'ar ascunde și îmbrobodi adevărul, luptele sociale, în alcătuirile moderne, sunt în realitate lupte de clasă; iar partidele politice nu sunt decât reprezentantele claselor în conflict.

Cu cât, dar, interesele de clasă se vor potrivi mai bine și mai exact cu interesele de partid, cu atât acel partid reprezintă mai credincios și mai aproape de identitate clasa care l-a dat.

Faptul dar că la liberali au putut fi

speculate așa de ușor interesele de clasă în folosul intereselor de partid, dovedește că partidul liberal reprezintă cu adevărat și în chip real clasa noastră burgheză, proprietărească și-i explică, prin chiar această potrivire întocmai, tăria lui și lungile lui guvernări.

Reprezentanți ai unei clase reale de guvern, ai unei păture sociale și de present și de viitor, — liberalii constituiesc la noi un partid real de guvern, un organism politic viguros, și de present și de viitor.

* * *

Adevărul e că în băncile și mai cu seamă în creditele patronate de liberali s'a speculat, în favoarea burgheziei rurale, întreaga plus-valută viitoare a bogățiilor acestei țări.

Burghezia a contribuit, prin liberali, la civilizarea, la ridicarea și la îmbogățirea țării, dar tot ea s'a folo-

sit de uriașul spor, pe care l'a creiat munca, priceperea și mai cu seamă politica ei.

Inavușirile fabuloase și peste noapte, pe care boerimea noastră, fără pregătire economică, nu le-a înțeles și le-a atribuit — din nepricepere și sigur și din dorul de-a calomnia — furtului exercitat asupra averei publice, în timpul guvernărilor, au venit în realitate pe calea cea mai firească a creșterii subite și uriașe a rentei și au fost drenate, prin mijlocirea băncilor și a creditelor, spre lăzile de fier ale oamenilor celor noi, toți partizani ai lui Ion C. Brătianu și membri, pentru totdeauna devotați, ai partidului liberal.

Fiecare kilometru nou de cale ferată, fiecare șosea, fiecare vapor, fiecare cărămidă pusă în zidul unui dok sau al unei simple magazii, fiecare copil de sătean, nou-născut s'a transformat în aur lucios și sunător.

care a venit să mărească în chip vertiginos valoarea moșiilor, cumpărate mai pe nimic sau luate în arendă aproape pe degeaba.

Uriașa creștere a valorii pământului acestei țări a folosit, toată, aceleora care au cumpărat, prin mijlocirea băncilor și a creditelor, vechile moșii boerești, redată libere în comerț la 1864 și scăpate curând din mâinele prea slabe și fără pregătire economică, ale vechei noastre protipendade.

E crud, e spoliator și nedrept ca sporul de bogăție la care au contribuit toți, să fie înghițit numai de câțiva, dar asta e burghezia cu egalitatea ei juridică; iar revolta nepuțințioasă și lamentațiunile zădarnice ale boerimei noastre — întru totul asemănătoare revoltei nobilemii din apus — stau dovadă neîndoioasă că ea n'a fost în stare să țină pasul vremii și n'a putut pricepe spiritul tim-

purilor noi, cărora nu s'a supus și nu s'a putut, prin urmare, folosi de ele.

Dar lucrurile nu puteau merge la nesfârșit așa. Renta mereu în creștere a pământului se datorează, în primul loc, sporului uriaș al populației noastre rurale, care a permis punerea în valoare al întregului sol al țării.

Săteanul român e însă un neam fără noroc. Din toate timpurile el a fost socotit, de către toții stăpânii lui, că se naște numai cu brațele cu care răstoarnă brazda neagră, că vine pe lume numai cu mâinele cu cari muncește lanul galben, pe când adevărul e că țăranul nostru se naște, întocmai ca noi orășenii, și cu o gură care trebuie hrănită, și cu un trup care trebuie îmbrăcat și adăpostit, și cu un suflet care se cere luminat.

Burghezia noastră agrariană, clasa cea nouă de proprietari de Credit rural, pare a fi pătruns, această taină

a nașterii țaranului, tot atât de puțin ca și stăpânii lui din trecut. De-aceia ea a crezut că-și poate însuși întreaga plus-valută a pământului, fără a mai fi nevoie să dea și sătenilor câte ceva din ea.

De aceia, toată civilizația țării s'a întors împotriva păturii noastre rurale. Tot ce a făcut fericirea și bogăția orașelor, a fost nenorocirea și sărăcirea satelor; cu cât lumina și bunăstare se întindeau mai mult în târguri, cu atât întunericul și mizeria apăsau mai greu grumazii celor dela țară.

De unde până la 1864 aveam un singur popor român, — boeri și țărani — trăitori toți la olaltă, la țară; dela reforma lui Vodă-Cuza și odată cu acapararea moșiilor de către burghezia capitalistă, țara s'a împărțit în două neamuri deosebite și vrăjmate, — în cel dela sate, care produce totul și în cel dela orașe, care consumă totul.

Țăranii, lipsiți de loturile de pământ, date lor la 1864 și neîndestulătoare încă pe atunci, când erau în număr de nici trei milioane, au rămas îngrămădiți până azi în aceleași pețece, când numărul lor a trecut peste șase milioane de suflete, cari se sufocă pe ogoarele lor, devenite prea strâmte.

Prima cerere de aer a fost formulată, cu toporul, la 1907.

D-l Ion I. C. Brătianu a diriguat atunci represiunea și d-sa pare a fi învățat ceva din evenimentele acele tragice. D-sa a înființat atunci Casa rurală, cu scopul ca să pună la îndemâna țăranilor pământul de care ei au acum o nevoie atât de imperioasă. Incercarea n'a izbutit. Renta pământului a crescut așa de enorm, iar plusvaluta lui viitoare e atât de sigură și așa de mare, încât moșiile se opun, ca și cum ar fi vii, la o fărimitire,

care parcă le-ar produce durere fizică.

Nereușita cu Casa rurală a adus pe d-l Ion I. C. Brătianu la reformele anunțate imediat după campania din Bulgaria.

Ceiace n'a putut obține cu legile dela 1907, d-sa crede că va putea căpăta pe calea exproprierii, iar sătenii o vor putea păstra în puterea votului, care urmează să fie lărgit și pentru ei.

Burghezia e curioasă și egoistă.

Drepturile și privelegiile exorbitante pe cari le are azi și cari au ridicat-o în fruntea societății, ea le-a căpătat dintr'o dată și pe cale revoluționară. Atunci însă când e vorba ca la rândul ei să concedeze și ea drepturi celor de jos, burghezia le-a impus calea evoluției — teoria evoluției e doar o inveție a burgheziei — și nu consimte să dea decât ceiace nu mai

poate păstra, și asta încă, picătură cu picătură.

Marele dozator al dreptății, astfel concedată, pentru cei mici, e. după cum se și cuvenea, d-l Ion I. C. Brătianu, șeful real al burgheziei noastre proprietărești.

Sub oblăduirea celor doui conducători anteriori ai liberalilor, burghezia a luat tot ce se putea lua acum, când e nevoită să înapoieze câte ceva, a simțit trebuința unui picurator fin, cu gradație garantată, certificat de fabrică și controlat întocmai la măsură, ca să nu scape și să nu verse cumva prea mult. Și pe lângă picurător i-a mai trebuit o mână sigură și tare, care să-l mănuiască în chip delicat dar hotărât, — d-l Ion I. C. Brătianu îndeplinește azi acest rol. D-sa e marele drămuitor al minusculelor și aproape nevăzutele doze de doctorie socială, cu care e vorba să se mai țină, vreun

veac, viața și răsufierea atât de slabe ale țăranului nostru.

Și d-l Ion I. C. Brătianu e conștient de rolul pe care îl joacă azi. D-sa a afirmat cu toată limpezimea că dacă s'a decis să dea sătenilor câte ceva de bună-voie, apoi a făcut-o ca să nu fie silit mai târziu să le dea de nevoie mai mult, sau ca să nu ajungă să-și ea ei singuri oricât.

Omul a înțeles semnele vremii și se supune lor

D-l Ion I. C. Brătianu a priceput limba aceia aspră, cruntă, vijelioasă și prevestitoare de atâtea rele, vorbită de țărănimea noastră la 1907, și s'a hotărît cu tot dinadinsul să preîntâmpine și să înlătore o a doua furtună, împotriva căreia știa bine că puștile și tunurile din primăvara aceia roșie, nu vor mai putea nimic.

Omul civilizată se lasă operat din vreme, înainte de-a fi prea târziu și totul pierdut, — și d-l Ion I. C. Bră-

tianu a înțeles că una din condițiile indispensabile de sănătate robustă pentru burghezia noastră, prea congestionată, e să-i lase puțin sânge.

Prilejul punerii stricnelor a fost bine ales. Sângele lăsat trebuia înfățișat că vine ca o răsplată dată sătenilor pentru răspunsul lor cald și unic, la chemarea steagurilor, pornite la 1913, pentru a doua oară peste Dunăre, sub regele Carol.

Și meritul d-lui Ion I. C. Brătianu nu stă numai în aceia că a știut să facă de bunăvoie o dreptate, pe care țărani nerăbdători ai satelor noastre, o așteaptă de o jumătate de veac, dar încă și în aceia că a înțeles să aleagă în așa fel clipa îndreptățirii, încât ea să pară, nu ca o datorie ce trebuia de mult și oricum îndeplinită, dar să-i dea înfățișarea unei răsplătiri spontane, pentru un fapt incidental dar mare, la care se

cădea că țărănimea noastră să fie îndemnată.

D-l Ion I. C. Brătianu e un mare realist. De aceea, deși venit la șefia partidului liberal mai mult în virtutea numelui moștenit, a știut nu numai să se mențină, dar încă a crescut, s'a mărit în ea, și poate sta azi în fruntea treburilor publice ca într'un jâlț croit pe talia d-sale și se găsește, la șefia partidului liberal, necontestat de nimeni, ca într'un loc ce în chip firesc îi se cuvine, și pe care nimeni altul, din cei care îl înconjoară, nu l'ar putea râvni sau avea, cu drepturi mai mari, cu merite chiar egale.,

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

IN ACEIAȘI SERIE

de HYPERION

APĂRUTE :

Take Ionescu, Ediția II-a (epuizată).
P. P. Carp, Ediția II-a (epuizată)
Ion I. C. Brătianu, Ediția II-a.
N. Gr. Filipescu
Al. A. Bădărău

SUB TIPAR :

Vintilă I. C. Brătianu.

VERIFICAT
2017

VOR APARE :

C. C. Arion
I. G. Duca
C. G. Dissescu
Al. Marghiloman
Emil Costinescu
M. Pherekyde.

VERIFICAT
2017